

datorkie burura. Baina etorri bezala itotzen zaie galdera erraieta-ko beldur-putzuan.

Lizardik askitzat akaso ez baina askotzat zituen bi milioiok: «*Bi miloi... Utzi zadazute goxokia pitin bat miazten... Bi miloiok, eundiko bostaz, eun mila laurleko lekartziteke urtero... Eztet naikoa. Bi milioiok ikutu gabe, ta bi milioion adara urtero eralgiaz, onari-dirutza azi-beara nago. Iru miloitxoren balioraño baderik. Nola? 'Er i-lan' irasiz*».

Ondoren, egingo lituzkeen gastuen azalpena egiten du xehe-xehe. Lehentasunak non diren garbi dauka: «Bai» bataiatuko zukeen egunkaria kaleratzea. (Euskarazko Egunkariak badu liburu berean beste artikulu bat guztiz jakingarria).

Egunkaria, herri lana... 1.930ean idazten zituen zerok Lizardik. Eta bere artikula errematatzeko, ironia fin-finez, neure honi amaiara emateko erabiliko dudan esaldia: «*Dena dala, inor bi miloi oiek emateko gertu ba-dago, sinis beza: norik zintzoki ta obari onez erabilia Euskaler ia'n arkituko luke*».□

LITERATURA

IÑIGO ARANBARRI

LARRITASUN ESPORTAGARRIAK

Irakurleak ale hau esku artean hartzen duenerako mesanotxetik liburutegiko apalera itzuliak izango ditu Durangok eta azoka osteko olatu luzeak ezinbestean bezala —Hiru Durango eta artzaintxo pilo bat— ekarri dituen irakurketak. Utzi ditu bes-teen ondoan gustu-gustukoak, urteetarako kieto, hautsa bil de-zaten. Pasatu dizkie lagunei ezinean abandonatu dituenak, beste begi trebeago batzuen ibiltoki izan daitezten. Sekula itzuliko ez dizkietenak daude tartean. Kondar gozoa utzi dioten arren bigarrengoz irakurriko ez dituenak. Etxean geratu dire-

nak eta eskuz esku ibiliko direnak. Norberarena eta kolektiboa baita azken batean irakurketa, hari biko mataza korapilotsua.

Eta euskal literaturaren esperientzia kolektiboa hedatze alde hasi da Durangotik hona eta hemendik aurrera, sarri erabiliko den terminologia zabaltzen. *Literatura esportagarria* kontzeptua indarberritu egin da *Hamaika pauso*-ren argitalpena dela-eta, lehendik *Otto Pette*-z zirriboratu bidetik. Horrenbeste indarberritu ere, non han-hemenka hasiak diren argialetxeetatik, luma ezagunetatik itzulgarrien zerrendak agerian ematen.

Bistan da, bada kezkarik, sentimendu minik Atxagaren lana Europako hizkuntza nagusien lau haizetara zabaldu zenezetik betetzeko geratu den hutsune gero eta luzeagoarekiko. «Ezagutu behar gaituzte» diogu isilean. Praktikan, blokeo-egoe-rari aterabide duina ematea ez da erraza ikusten, badira-eta, tajuz eta ondo egitekotan, ezinbestean tentuz ibili beharreko urrats batzuk.

Goazen bada piskana-piskanaka. Eusko Jaurlaritzak bazuen, behin Euskal Klasikoak proiektua burutu ondoren, euskal literaturako autorerik behinenak —Klasikoak agitaratu dituzten sistema berberaz pentsatzen dut— itzulita emateko asmorik. Asmo hau zurrumurru moduan ibili da, eta txalo artean ibili ere, baina aurrera jotzekotan izango da seguru asko ohar serioak egingo dizkionik.

Oharrak, zeren bestaldetik ez dirudi Euskal Herria bera denik hau dena paperera pasatzerakoan proiektua aurrera ateratzeko moldiztegirik egokiena. Azkenaldian bertan izan diren esperientziak —Egin biblioteka, Hiru— batez ere Euskal Herriko irakurle erdaldunei zuzenduta egon badira ere, nekez lortu baitute oihartzun-aparrik gure mugetarik ate. Ez da kasurik egokiena baina balio lezake. Esan nahi dut askoz ere egokia goa ikusten dela zenbait sektoretan —banaketa-sarea, promozioa-eta kontutan hartuta— produktua hobeago zainduko duen eskuetan —eta honekin ekimen pribatua esan nahi da— jar-tzea gure obra nagusien zabalkunde eta komertzializazioa.

Kontrako argudioak berehala azaleratzen dira: Jaurlaritzaren proiektuak obra gehiago hartu eta babestuko lituzkeen

bitartean, beste edozein ekimenek euskal literaturaren hagitz ikuspegi murriztagoa, pobreagoa, eta batez ere ekonomikoagoa emango luke. Liburuen ekoizpenean ere, neoliberalismoak ez du eremu urriko hizkuntzen gainean —eremu urriko izateagatik bederen— ulertzen. Arriskua begien bistakoa da.

Ordea bada beste biderik ere, dudarik gabe frogatzea merezi duenik. Italiarrei eta galegoei jarraituz bertako obra bat itzuli eta argitaratzeagatik laguntza ematea, esate baterako.

Asko dago hitz egiteko, baina ez da txarra gaia ateratzea. Besterik ez bada mundua ez dela beti Ebrotik behera hasten ikasteko.□

POESIAREN BIDEAK EUSKARAREKIN HILTZEN

Eta itzulpenekin gabiltzalarik, ez nuke urte hasierako gogoeta txepel aspertu hauetara ekarri gabe utzi nahi alderantzizko kasua, atzerrietarik gurerakoa alegia. Izan ere, aurtengo Perdi-ta Durangoko azokak izan duen berririk pozgarrienetakoa Pamiela etxeak Tere Irastortzaren zuzendaritzapean kaleratu duen bildumarena izan baita.

Hiru izan dira «Marulanda» izenpean euskaraturik eskaini dituen tituluak. Kavafis, Salvat-Papasseit eta *Ezabatuak* izeneko bilduma, II. Mundu Gerraren garaian Alemanian baztertu eta jarraituak izan ziren poeten lanak biltzen dituenak. Itzultzaileak, hiruretan, euskal idazleak: Andolin Eguzkitza eta Olga Omatos, Koldo Izagirre eta Eduardo Gil Bera. Eta hiru kasutan formula berbera: antologia eta aitzinsolas argigarria. Zalantzarik gabe, irakurleak gustura irakurriko dituen liburuak.

Eta horretan geratuko lirateke, gustu kontu hutsean, baldin eta ez balira, diren bezala, poesia liburu. Liburu hauek, esango dut, salaketa zera bat, kera bat dute. Beharrezkoa izan da liburu hauek dendetan ikustea poesia itzuliak bizi duen egoera negargarria agerian uzteko.

Itzulpenak, oro har, urteetako atzerapena ezagutu badu, beste hizkuntzetatik euskarara bihurtzeko unean, azken haue-

tan nolabaiteko akordio bateratuei esker lortu da gutxiengo titulu batzuk argitaratzea. EIZIE eta erakundeen arteko adostasuna ezinbestekoa izan da plangintza martxan jartzeko. Antzekorik gertatu da saiakerarekin. Hau da, egon da berez merkatu hutsak bere kasa mantenduko ez lukeen oferta bat eskaintzeko eta diruz laguntzeko borondaterik. Normalizazioaren ize-
nean bada ere.

Poesia itzulian dena dago egiteko baina. Azken urteetan argitaratu diren titulu urriak —Novoneira, Rimbaud, Maiakovski, Auden, Shakespeare...— kalitatezko itzulpena eskaini dute euskaldunaren poltsiko zulatuan. Eta gurea bezalako egoera normaliza ezin batean ezin garrantzitsuagotzat jotzen bada narra-
tiba itzuliaren ekarpena egungo kondagintzara, pentsatzekoa ere izango da poesiak ez ote duen beste horrenbesteren beharrik.

Jakina ez dela mamarik. Jatorriz euskaraz eginiko poema-
liburuak nekez saltzen badira hirurehunik gora ez du hortik gora aise joko erdaretatik ekarritako batek. Zenbakiak egi-
tea da, beharrak batetik hamarrera jartzea, ez garela linboan bizi aitortzea. Bien bitartean, munduko itzulpenik onenak irakurtzen segitu beharrean izango gara. □

ONGIZATE-LITERATURAREN IPARRA

Bedaxagarrek, Jean Mixelek, berriki esanak asaldatu egin nau: Xiberua basamortu kulturala da. Jenderik ez, euskaldunik ez, kulturarik ez. Lur gorri dela, eremu. Zer hintzen eta non hago.

Eta hasia naiz zerrenda bat egiten etxean ditudan, ezagutzen ditudan liburu eta egile ipartarrekin. Urtekari bateko listan agertzen direnekin osatzen dut neure eskasa. Marra batez ezabatzen ditut berriki hildakoak. Daudenak daude.

Zerrendako askok ez dute libururik. Olerkari eta antzerkigileak dira gehiengo. Narratibak apenas duen norik idatzi fikzio-klabean. Sintoma gehiegi. Bedaxagar Iparralde gutzia dela Zuberoa esaten ari zaigu.

Xavier Campillo Besses ikerlari kataluniarrak Pirinioetako arretan idatzi eta betirako isildutako literaturaz idatzitako saioa orrikatzera behartu nau xirulariak. Bost dira, Campillo Bessesen iritiz, desagertzera kondenatutako literaturaren ezaugarri nagusiak, alegia: gizarte tradizionalako elementuen deskripzioa; krisian den mendialdearekiko engaiamendua edo lekukotasuna; herri-hizkeraren erabilera eta bindikapena; ahozkotasunaren berreskurapena eta mendialdeko gizartearen berreraiketa mitikoa.

Ezaugarriak alderatuz eman dut geroztik honantzakoa. Antzekotasun handiegiak, modernoenetan ere. Mohikanoen literatura. Bistan da, analisisia Hegoaldetik egin izanean behar du erruak. Aran, Ribagorça Garaia, Pallars Jussa, Sobira, Urgell Garaia eta Cerdanya baileretan ateratako ondorioak ez daitezke estrapolableak izan. Baina Bedaxagarrek ezetz diotse maskaradetara hurbiltzen hasi diren matrikula zuridunetakoei: «Hiltzen ari gara».

Egoera larria da. Iparraldeko literatura Hegoaldeko merkatuan egoki sartzean egon daiteke klabea. Oxigeno piska bat, harrik eta Iparraldean bertan zain berriak estetika, bestelako planteamendu batzuk ere ezartzen hasten diren arte. Denbora kontua da agian. Irakurlearen berregituraketan. Antton Lukuk bai, baina Unai Goeaskoetxeak, Ur Apalategik gakoa hezkuntzan —lotsagabeago, Seaskan— egon daitekeela diote.□

LAGUNTZAREN ZAMA

Eta laguntzak aipatu ditugunez ezin ekarri gabe utzi liburgintzaren hautsak harrotu dituen Jaurlaritzako Kultura Sailaren erabakia. Nafarroako Gobernuak produkzio-gastuen ehuneko horrenbestekoa ordaintzen duen bitartean, urteak dira Jaurlaritzak euskal editoreen artean egin liburu-erosketa due-la formula, besteak beste, EAEko liburutegiak hornitzeko. Iazkorako erosteko prest zituen liburu bakoitzeko 280 aleei ezarritako kenketan sortu da haserrea. Kazetari zorrotzak berehala jaso du. Orain arte % 25-% 30 merkeago erosi izan dituen bitartean, batezbesteko % 68 merkeago erostea izan zen lehen

ahalegina. Editoreen Elkartek baldintza hauek onartu ez, eta bilera batera deitu zuen Administrazioa. Azkenean akordioa lortu zen: % 50ean baina 220 ale hasierako 280 haien ordeztu.

Arazaok adar asko ditu. Urtero diru-kopuru bera mantendu izanak (44 milioi pezeta) liburu gero eta ugariagoen ratioaren jatorria dakar. Bestalde liburu garesti (5.000 pezetatik gorakoak) eta merkeagoen artean alderik egon ez izanak kalte nabarmenak dakarzkien literatura hutsa kaleratzen duten argitaldariei.

Azken beltzean, dirulaguntzaren muina ezezik laguntzen kontzeptua bera jartzen da zalantzan. Gipuzkoako Diputazioaren erosketetan ere egon da puntu ilun nabarmenik, irizpideak eta epaimahaia agerira atera ez izanetik hasita.

Administrazioen iturriek gero eta agorrago diruditen une hauetan argitaletxeak hasita daude kalkulorik okerrenak egiten.

Luze gabe, premiazkoa ikusten da literatura, diskriminazio positiboa, liburutegiak, babes-sistemen hutsak... mahai gainera aterako dituen eztabaida garbia, bide hau betirako hersten bada lehenbailehen jakin dezagun zer egin horrenbeste biblioteka hutsekin. □

IKUSKIZUNAK

IMANOL AGIRRE

LURRERATZEA

«Espazio-untzi batean urte batez zoriontsu izan zaren astronauta zaitugu. Orain itzultzeko ordua heldu zaizu». Gai honek eman zion amaiera 1995eko Gipuzkoako Bertsolari Txapelketari eta gai honen laguntzarekin hasi nahi nuke nire hegada kultur orrialdeotan zehar. Begi bistakoa da taula gaineko bertsolariak izan direla azken bolada honetan ikuskaririk arrakastatsuenetakoa. Gogoratu besterik ez da azken txapelketa nagusi